

Основні концепції походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону на прикладі дослідження археологічних комплексів культури Боян

Роман Гадзало

Магістр кафедри археології та музеології КНУ імені Тараса Шевченка, вул. Володимирська, 60, Київ 01033, Україна, e-mail: roma.lihoded@gmail.com.

Ця стаття присвячена вивченню основних концепцій та теорій щодо походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону, зокрема на прикладі дослідження археологічних комплексів культури Боян. Культура Боян є однією з найвідоміших та найбільш деталізованих культур енеоліту, що розквітла більше 7 тисяч років тому. В статті розглядаються різні археологічні комплекси, розкопки та знахідки, які допомагають встановити можливі шляхи розвитку культури Боян, її особливості та взаємодію з іншими культурами того періоду. Вивчення цих комплексів може сприяти кращому розумінню ранніх етапів розвитку людського суспільства в Дунайсько-Карпатському регіоні та внесенню вагомого внеску в дослідження археологічних культур цього регіону.

Ключові слова: культура Боян, енеоліт, Дунайсько-Карпатський регіон, культура Кріш-Старчево, кераміка.

Вступ

Енеолітичні культури Дунайсько-Карпатського регіону є предметом наукових досліджень археологів, які вивчають давню історію східноєвропейських народів. Одна з таких культур — культура Боян, є однією з найвідоміших та найбільш деталізовано вивчених культур енеоліту, що сформувалася в цьому регіоні більше 7 тисяч років тому. Вивчення походження цієї культури дозволяє краще зрозуміти ранні етапи розвитку суспільства, його культурні та економічні аспекти, а також взаємодію з іншими культурами того часу.

У цій статті ми розглянемо основні концепції та теорії, які висувуються відносно походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону на прикладі вивчення археологами культури Кріш-Старчево та культури Боян. Зокрема, ми оглянемо різні археологічні комплекси, розкопки та знахідки, які допомагають встановити можливі шляхи розвитку цієї культури, її особливості та взаємодію з іншими культурами людських спільнот того періоду. Вивчення археологічних комплексів культури Боян може внести вагомий внесок в розуміння давніх культур Дунайсько-Карпатського регіону та відкриття ранніх стадій розвитку суспільства в цьому регіоні.

Методологія

Методологія цієї статті базується на археологічних дослідженнях комплексів культури Боян в Дунайсько-Карпатському регіоні. Головні джерела дослідження включають розкопки археологічних пам'яток, вивчен-

ня археологічної літератури, аналіз знахідок та артефактів з комплексів культури Боян, а також порівняльний аналіз з іншими енеолітичними культурами регіону.

Основні аспекти методології включають:

1. збір та аналіз археологічних даних: огляд літератури, збір археологічних даних про розкопки та знахідки з комплексів культури Боян в Дунайсько-Карпатському регіоні;
2. порівняльний аналіз: порівняння знахідок та артефактів з комплексів культури Боян з даними з інших енеолітичних культур регіону, а також з аналогічними культурами в інших частинах Європи;
3. контекстуальний аналіз: визначення контексту та характеристик комплексів культури Боян, включаючи розташування на мапі, характеристики знахідок, архітектурні особливості та внутрішні взаємозв'язки;
4. інтерпретація даних: аналіз інтерпретаційних моделей та теорій щодо походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону, зокрема культури Боян, з огляду на археологічні дані та порівняльний аналіз;
5. висновки: підведення підсумків дослідження, висунення гіпотез та висновків щодо основних концепцій походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону на прикладі дослідження археологічних комплексів культури Боян;

6. додаткові аналізи: врахування інших аспектів, таких як антропологічні дані, палеоекологічні дослідження, хронологія та інші відомості, що можуть допомогти у розумінні походження культури Боян;
7. критичний огляд досліджень: оцінка вагомості різних концепцій та теорій, їх переваг та недоліків, а також висування власних думок щодо розглянутих питань.

Ця методологія дозволяє систематично аналізувати археологічні комплекси культури Боян в контексті енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону та формувати обґрунтовані висновки щодо походження цієї культури. Використання різноманітних даних та підходів дозволяє отримати більш повне та комплексне розуміння цієї проблеми на основі археологічних джерел.

Аналіз результатів дослідження

Енеолітичні культури Дунайсько-Карпатського регіону відіграють важливу роль у вивченні ранньої історії цього регіону. Один з найбільш вивчених археологічних комплексів цього періоду в Україні — це культура Боян, що виникла приблизно в 6-5 тис. до н. е. і існувала до 4 тис. до н. е. Ця культура відома своїми характерними керамічними виробами, зокрема великими посудинами з носовою частиною у вигляді голови тварини.

Походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону залишається предметом активних досліджень та обговорень серед археологів та істориків. В даний

час існують різні концепції та гіпотези, які намагаються пояснити процеси формування цих культур, зокрема на основі дослідження археологічних комплексів культури Боян.

Тому метою цієї статті став аналіз основних концепцій походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону на прикладі дослідження археологічних комплексів культури Боян. Для досягнення цієї мети було використано комплексний підхід, включаючи археологічні, генетичні, мовні, антропологічні та палеоекологічні дослідження. Результати такого аналізу можуть сприяти розширенню нашого розуміння процесів формування енеолітичних культур цього регіону та зробити внесок у розуміння загальної картини ранньої історії Дунайсько-Карпатського регіону.

Проблема концепції походження та взаємодії давніх суспільств Середньої, Південно-Східної та Східної Європи становить одне з найскладніших, а водночас принципово важливих наукових завдань, від вирішення якої цілком залежить визначення витоків та розуміння особливостей історичного розвитку як етнокультурних спільностей минулого, так і народів, що населяють нині більшу частину Європейського континенту і не лише його. Для вирішення цієї проблеми, на наш погляд, надзвичайно важливе значення мають дослідження насамперед тих регіонів чи областей, розвиток яких найповніше підпадає під поняття «контактна зона» (Субботин 1983, с. 157-159).

Для визначення концепцій походження енеолітичних культур важливо, впершу

чергу визначити та дослідити особливості природно-географічних особливостей тієї чи іншої області. Досліджуваний у даній статті Дунайсько-Карпатський регіон становить відносно самостійний природно-географічний регіон, що відповідає південно-західному краю Східноєвропейської рівнини. На заході він обмежений Східними Карпатами, на півдні — північно-західним узбережжям Чорного моря та з північного сходу — Подільською височиною. Він повністю включає басейни річок Дністер, Прут та Серет, а в адміністративному відношенні відповідає територіям — румунської Молдови, республіки Молдова та Придністровським районам України (Аругюнов 2016, с. 227-229).

Перейдемо, власне, до визначення основних концепцій походження саме енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону та спробуємо дослідити, якими саме аргументами та критеріями користувалися археологи для вибудовування тієї чи іншої концепції. Неолітизація балкано-карпатського регіону довгий час була предметом запеклих дискусій. Лише нещодавно кількість високоточних радіовуглецевих датувань зросла у кілька разів і досягла розміру вибірки достатнього для змістовних інтерпретацій.

У 2002 році Е. Старніні опублікувала низку нових датувань для найраніших угорських стоянок культури Кереш (Starnini 2002, р. 173-190). Було опубліковано кілька нових дат для давно відомих і нововідкритих стоянок колишньої Югославії (Karmanski 2005). Існуючий на той час стан вивчення питання було зафіксовано у низці оглядів (Biagi, Spataro 2005, р. 35-40).

У 2005 році вийшла праця П. Бьяджі, М. Спатаро та С. Шеннена, в якій містилося 25 нових дат з одинадцяти поселень Румунії, Хорватії та Сербії, які здебільшого існували протягом перших двох етапів культури Кріш-Старчево. П. Бьяджі зі співавторами схиляються до моделі «модифікованої демічної дифузії». На відміну від традиційного варіанта цієї моделі, він передбачає відмінні темпи поширення населення. Так зокрема, для першої (Кріш ІА-С чи Прекріш) фази у Румунії на сьогодні відомо 4 дати з 4 поселень, для другої (Кріш ІІ) — 6 з 3 поселень, для третьої — 12 датувань, для заключної — 5. Калібрування результатів для перших двох фаз було проведено у програмі OxCal.

Отже, початкова фаза культури Кріш-Старчево охоплює період від останнього п'ятдесятиріччя сьомого тисячоліття до другого століття шостого тисячоліття до н.е. Наступна, частково її перекриваюча — дві перших сотні років шостого тисячоліття до н.е. Третя фаза приблизно може бути обмежена 5800–5200 рр. до н.е., четверта — 5600–5200 рр. до н.е. Така щільна послідовність етапів розвитку, що частково перекривають одне одного, змушує поглянути на культуру Кріш-Старчево як на довгочасну (біля тисячі років) стабільну єдність. За П. Бьяджі, М. Спатаро та С. Шенненом значні типологічні зміни у орнаментативній кераміці, скоріш за все, не відбивають змін населення, а є наслідком внутрішніх факторів.

Нові датування дозволяють по-іншому уявити процес поширення неолітичних культур на Балканському півострові. Неолітизація його відбулася дуже швидко — як

єдина подія, що відбулась десь між 6200-5900 рр. до н.е. Величезні території — аж до південноугорських стоянок на півночі — були заселені першими землеробами та скотарями без будь-яких очевидних перешкод майже миттєво з археологічної точки зору. Вони, використовуючи долини річок, що течуть у меридіональному напрямку, стрімко долали гірські хребти. За течією Струми, Іскра, Олта вони проникли у Трансільванію та Банат, у долини Мароша, Тиміша та Тиси, вздовж Вардара та Нішави — у долини Морави, Сави та Дріни. За приблизними підрахунками протягом 150 років було подолано 550 км, що значно швидше за темп поширення відтворюючого господарства з Анатолії в Фессалію та процеси неолітизації берегів Середземномор'я (Biagi, Shennan, Spataro 2005, p. 41-52).

Альтернативні моделі, що роблять наголос на взаємодії між носіями привласнюючої економіки та мезолітичним населенням у «внутрішніх Балканах», здебільшого засновані на матеріалах стоянок Залізних Воріт. Одразу після відкриття мезоліту Д'єрдапа, популярними були ідеї локального розвитку низки неолітичних характеристик у середовищі носіїв привласнюючого господарства. Після масштабного перегляду хронологій розроблених у 70-х роках Д. Срейовичем та В. Боронянцем, переважна більшість авторів не вбачали більше позитивних свідчень на користь мезо-неолітичних контактів та суттєвої ролі рибалок, мисливців, збирачів у розбудові суспільств новокам'яної доби.

На сьогодні можна виокремити три групи поглядів щодо стосунків між фінальнотрипільським та ранньонеолітичним насе-

ленням у Залізних Воротах. І. Радованович неодноразово та систематично розробляла ідею мезо-неолітичних контактів на матеріалах стоянок Середнього Дунаю. За нею міжкультурна взаємодія має археологічні відповідники у імпортованій кераміці та кістках domestikованих тварин у мезолітичних контекстах Лепенського Віру, Падіни та Власацу. Проте, оскільки хронологія стоянок не з'ясована до кінця, чи є власне ці комплекси мезолітичними лишається дискусійним питанням (Garašanin 2001, p. 118-125).

Д. Борич займає найкритичнішу позицію щодо хронології Д. Срейовича. Він припускає, що спосіб адаптації до середовища Залізних Воріт був настільки успішним, що йому вдалося зберегтися, незважаючи на зміну населення. Тому розрізнення мезоліту та неоліту в Д'єрдапі являє собою неординарну проблему (Bočić 2002, p. 1026-1039).

К. Бонсел та співавтори припустили, що появі відтворюючого типу господарства передувало обезлюднення ущелин Дунаю через численні повені протягом кліматичної події 8250-7900 років тому. Лише Лепенський Вір продовжував функціонувати як ритуальний центр. Згодом, долина знов була заселена, але вже носіями культури Старчево, які за К. Бонселлом мали вже інший тип господарства та були менш залежні від прісноводних ресурсів.

Отже, можна сказати, що через відсутність абсолютної хронології існує проблема висвітлення співіснування та контактів неолітичних культур. Хронології, які раніше були провідним, як-от Д. Срейовича та І. Радовановича мають бути перегля-

нутими, оскільки покладаються на стратиграфію та типологію. Тому за найдосконалішу сучасну періодизацію можна вважати К. Бонселла, оскільки вона заснована на кореляції радіовуглецевих дат та вимірів стабільних ізотопів. Водночас, на сьогоднішній день історики та археологи проводять величезну роботу у напрямку віднайдення нових пам'яток, що наразі дає надію на встановлення максимально правильної хронології досліджуваного періоду, і, відповідно, дозволить вибудувати чітко аргументовану концепцію походження різних енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону.

Крім того, важливо відзначити й дослідження культури Боян, яка найбільш яскраво представляє Дунайсько-Карпатський регіон та дозволяє зробити ґрунтовні висновки, щодо існування суспільства та культури на згадуваній вище території. Як відомо, боянська культура отримала свою назву від досліджуваного поселення на острові озера Боян на півдні Мунтенії, на північ від Дунаю (Comşa 1974, p. 191-192). Частково сучасна з культурою Хаманджія, дослідники поділили її на чотири фази: Болінтінеану, Джулешті, Відра та Спанцов. В. Думітреску, аналізуючи цю культуру, відносить перші дві фази культури до середнього неоліту, інші дві віднесені до енеоліту (Dumitrescu, Volomey, Mogoşanu 1983, p. 66). Кожна культура отримала назву одної з пов'язаних з нею археологічних пам'яток: фаза I — Болінтінеану, 4300-4200 рр. до н.е.; II фаза — Джулешті (також відома як культура Джулешті-Боян), 4200-4100 рр. до н.е.; III фаза — Відра, 4100-4000 рр. до н.е.; IV фаза — Спанцов (також відома як культура Боян-Гумельниці), 4000–3500 рр. до н.е.

Заняття носіїв культури Боян були звичайними: примітивне вирощування рослин, вирощування худоби і менше полювання. Кременеві знаряддя — частково мікроліти. Сокири та тесла були зроблені з шліфованого каменю. Латунні предмети трапляються дуже рідко. Житла, як правило, були наземні, з двосхилим дахом, з вогнищем в одному куті або посередині.

Кераміка декорована різними способами: лінійними смугами, трикутними відбитками по краях, врізним орнаментом та білою інкрустацією (Рис. 1). Дуже рідкісна пластика представлена антропоморфними або зооморфними статуетками, що розглядається як доказ наявності культу родючості (Рис. 2).

Крім того, можна відмітити і лексикологічні дослідження культури Боян, які є одним з аспектів вивчення її походження та взаємодії з іншими енеолітичними культурами. Вони базуються на аналізі мовних елементів, таких як, назви предметів, місцеві топоніми та інших даних, що можуть вказувати на спільність або різноманітність мовних спадкоємців культури Боян.

Важливо зробити акцент на тому, що археологічні розкопки культури Боян, як правило, знаходили поблизу річок та озер, що мали багаті заплави, що забезпечували благодатний ґрунт для сільського господарства. На місцях Боян було знайдено три різні типи споруд. Під час фаз I та II житла цієї культури були зібрані разом, побудовані в берегах річок (Рис. 3). У III та IV фазах Боян будинки стали більш досконалішими, що призвело до невеликих конструкцій з піднятими дерев'яними підлогами. Третій

Рис. 1. Кераміка культури Боян (джерело: <http://knowledge.su/b/boyan-arkheologicheskaya-kultura>).

Fig. 1. Ceramics of the Boian culture (source: <http://knowledge.su/b/boyan-arkheologicheskaya-kultura>).

тип будинків був більшим, прямокутним (до 7 на 3,5 метри) в конструкціях з дерев'яними підлогами, покритими глиною та солом'яними дахами, побудованими на рівні землі. На етапах III та IV почали з'являтися перші поселення, що, як правило, будувались на високих і крутих терасах або мисах над заплавою річок або озер, які завжди були поруч (Рис. 4). У цей час у будинки почали включати більш витончені елементи, такі як підняті підлоги, пофарбовані внутрішні стіни, що демонстрували геометричні орнаменти у червоно-білих мотивах, пофарбовані глиняні меблі та внутрішні глиняні печі (Роровісі 2020, р. 14).

Окрім чорно-сірої та білої кераміки, було знайдено кілька локалізованих прикладів оздоблення білою інкрустацією глиною. Починаючи з фази III, вони почали використовувати фарбу аграфіту для прикраси їхньої кераміки, метод, ймовірно, запозичений з культури Маріца південних Балкан.

Рис. 2. Антропоморфна фігурка із Радовану (джерело: <http://knowledge.su/b/boyan-arkheologicheskaya-kultura>).

Fig. 2. Anthropomorphic figurine from Radovan (source: <http://knowledge.su/b/boyan-arkheologicheskaya-kultura>).

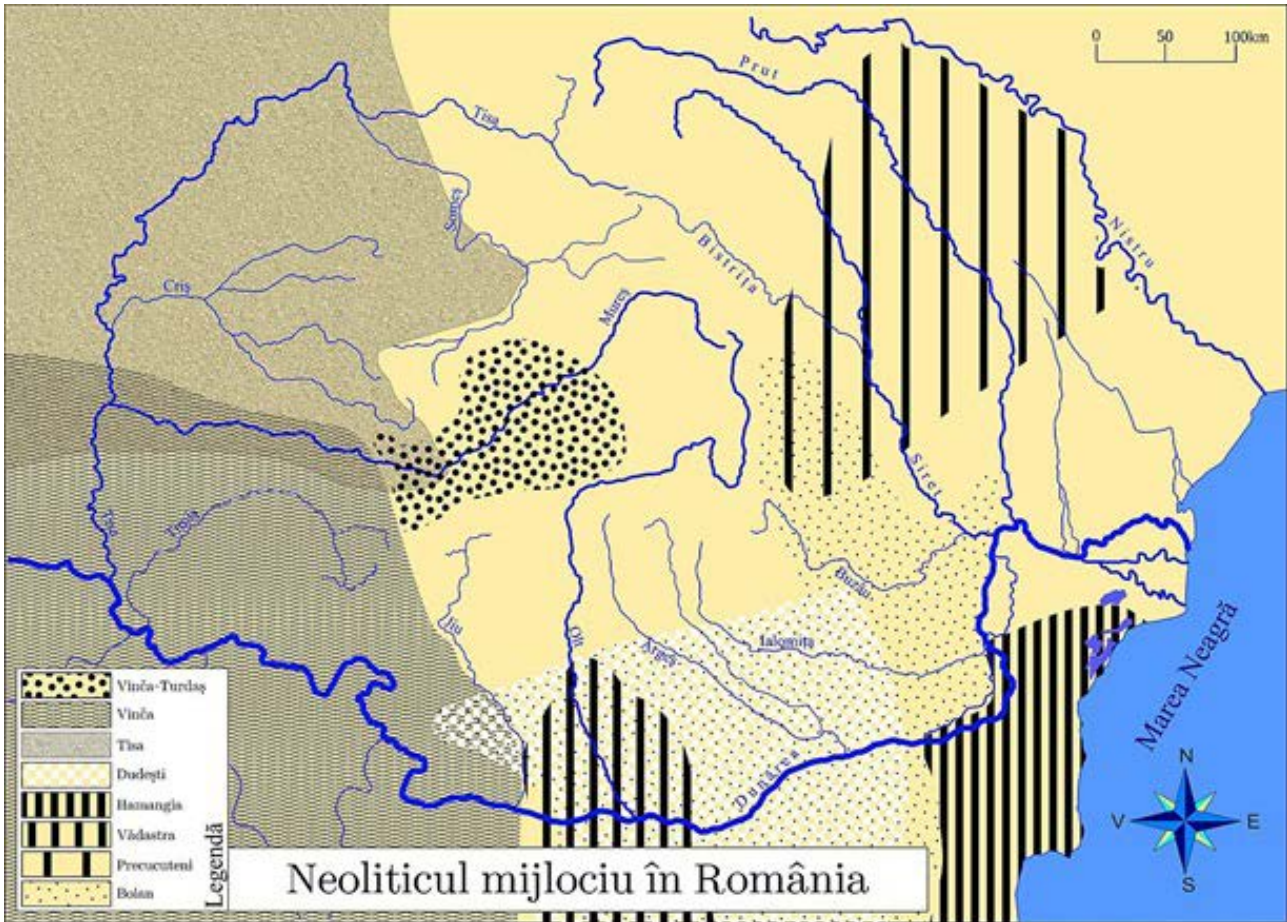

Рис. 3. Ареал поширення пам'яток культури Боян в Румунії (джерело: https://ro.wikipedia.org/wiki/Cultura_Boian).

Fig. 3. Distribution area of Boian cultural monuments in Romania (source: https://ro.wikipedia.org/wiki/Cultura_Boian).

Рис. 4. Ареал поширення культури Боян (жовтий колір) (джерело: <http://ethnologic.blogspot.com/2012/09/3.html>).

Fig. 4. Area of spread of Boian culture (yellow color) (source: <http://ethnologic.blogspot.com/2012/09/3.html>).

Культура Боян продовжувала вдосконалювати свою керамічну технологію, поки не досягла свого піку під час фази III, після чого вона почала погіршуватися у якості та обробці. Ближче до кінця свого існування почали знаходити мідні артефакти, виготовлені з високоякісної міді, знайденої в балканських горах Болгарії. Є дані про те, що культура Боян отримала технологію металургії міді (Roman 1987, p. 259-269).

Висновки

На основі дослідження археологічних комплексів культури Боян та аналізу різних концепцій походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону можна зробити декілька висновків. Перш за все, різноманітність археологічних матеріалів, виявлених у комплексах культури Боян, свідчить про складний процес формування цієї культури та її зв'язки з іншими культурами регіону.

Дослідження антропологічних та палеоекологічних даних також підтверджують наявність різних етнокультурних груп у складі культури Боян, що можуть свідчити про можливе змішання та взаємодію різних культурних спільностей та етнічних груп в цьому регіоні.

Таким чином, можливо виокремити декілька концепцій походження культури Боян: теорія міграцій, теорія локального походження та теорія культурного контакту. Кожна з цих концепцій має свої переваги та недоліки, проте на сьогодні доречним для дослідників-археологів є використання найдосконалішої сучасної періодизації та концепції К. Бонселла, оскільки вона

заснована на кореляції радіовуглецевих дат та вимірів стабільних ізотопів.

Отже, на прикладі дослідження археологічних комплексів культури Боян можна зробити висновок, що походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону є складним процесом, пов'язаним з різноманітністю етнокультурних груп та можливими взаємодіями між ними. Для отримання більш точних висновків потрібні подальші дослідження, враховуючи різні концепції та підходи, таких як генетичні дослідження, антропологічні та палеоекологічні дослідження.

Дослідження культури Боян в контексті походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону допомагає розширити наше розуміння процесів формування цих культур та взаємодії між різними етнокультурними групами. Враховуючи складність та розмаїтість археологічних матеріалів, можливість змішання культур та взаємодії між ними, висновки щодо походження культур Дунайсько-Карпатського регіону залишаються предметом для дискусій та подальших досліджень.

Дослідження культури Боян в контексті походження енеолітичних культур можуть мати важливі наслідки для нашого розуміння процесів розвитку та еволюції культурної спадщини на території Дунайсько-Карпатського регіону. Враховуючи постійний розвиток археологічних методів та підходів, можливість знаходження нових археологічних матеріалів та аналізу раніше зібраних даних, майбутні дослідження можуть приносити нові відкриття та розширювати наше розуміння ранньої історії Ду-

найсько-Карпатського регіону.

Підсумовуючи, дослідження археологічних комплексів культури Боян та різних підходів до походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону розширюють наше розуміння процесів формування цих культур, хоча вимагають подальших досліджень та обговорень. Використання комплексного аналізу різних аспектів надає можливість зробити більш обґрунтовані висновки щодо походження енеолітичних культур Дунайсько-Карпатського регіону та внести внесок в наше розуміння ранньої історії цього регіону.

Література

Biagi, P., Spartano, M.P. 2005. New Observations on the Radiocarbon Chronology of the Starèvo-Cris and Körös Cultures. In: Nikolova, L. and Higgins, J. (eds.). *Prehistoric Archaeology & Anthropological Theory and Education*. Reports of Prehistoric Research Projects 6-7, Salt Lake City & Karlovo.

Biagi P. 2005. Rapid rivers and slow seas? New data for the radiocarbon chronology of the Balkan peninsula. In: P. Biagi, S. Shennan, M. P. Spataro. (eds.). *Prehistoric Archaeology & Anthropological Theory and Education*. Reports of Prehistoric Research Projects 6-7, Salt Lake City & Karlovo.

Borić D. 2002. The Lepenski Vir conundrum: reinterpretation of the Mesolithic and Neolithic sequences in the Danube Gorges. In: D. Borić. *Antiquity*, Vol. 76.

Comşa E. 1974. *Istoria comunităților culturii Boian*. București, p. 191-192.

Dragomir Popovici. 2020. *Viata pe malul Dunării*

acum 6500 de ani. Bucuresti: *Muzeul National de Istoria a Românilor*, p. 14.

Dumitrescu Vl., Bolomey Alexandra, Mogoșanu Fl. 1983. *Esquisse d'une préhistoire de la Roumanie*. București, p. 66.

Garašanin M. 2001. A pot in the house 54 at Lepenski Vir I. In: M. Garašanin, I. Radovanović. *Antiquity*, Vol. 75.

Gr. Tocilescu. 1880. *Dacia înainte de romani*. București, p. 81.

Karmanski S. 2005. Donja Branjevina: a Neolithic Settlement near Deronje in the Vojvodina (Serbia). In: S. Karmanski. Trieste: *Societa Preistoria a Protostoria della Regione Friuli-Venezia Giulia*.

Nicolae Ursulescu. 2002. Începuturile istoriei pe teritoriul României. Iași: *Casa Editorială Demiurg*, p. 52-54.

Roman P. 1987. O așezare neolitică la Măgurele. *Sciva*, XIII, 2, p. 259-269.

Starnini E. 2002. La transizione Mesolitico-Neolitico in Ungheria: uno sguardo critico sullo stato della ricerca. In: E. Starnini. *Omaggio a Santo Tiné. Miscellanea di studi di Archeologia preistorica e protostorica* (ed.). Genoa: *Museo regionale*.

Vasile Chirică, Dumitru Boghian. 2003. *Arheologia preistorică a lumii neolitic-eneolitic*. Iasi: *Helios*, p. 67-89.

Арутюнов С.А. 2016. Этнические особенности классовой эпохи. Этнос в классовом и раннеклассовом обществе. Санкт-Петербург: *Алетейя*, 534 с.

Суботін Л. В. 1983. Пам'ятки культури Гумельниці Південно-Західної України. Київ, 467 с.

References

Arutyunov S.A. 2016. Étnycheskye osobennosty klassovoy épokhy. Étnos v klassovom y ranneklassovom obshchestve. Sankt-Peterburh: Aleteyya, 534 s.

Subotin L. V. 1983. Pam'yatky kul'tury Humel'nytsi Pivdenno-Zakhidnoyi Ukrayiny. Kyiv, 467 s.

The main concepts of the origin of the Eneolithic cultures of the Danube-Carpathian region on the example of the study of the archeological complexes of the Boian culture

Gadzalo Roman

MSc student, Department of Archaeology and Museology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, 60 Volodymyrska St, Kyiv 01033, Ukraine, e-mail: roma.lihoded@gmail.com.

This article is devoted to the study of the main concepts and theories regarding the origin of the Eneolithic cultures of the Danube-Carpathian region, in particular on the example of the study of the archeological assemblages of the Boyan culture. The Boian culture is one of the most famous and detailed cultures of the Eneolithic, which flourished more than 7 thousand years ago. The article examines various concepts that help to establish possible ways of development of Boian culture, its features and interaction with other cultures of that period. The further study of complexes can contribute to a better understanding of the early stages of the development of society in the Danube-Carpathian region and make a significant contribution to the study of the ancient cultures of this region.

Keywords: Boyan culture, Eneolithic, Danube-Carpathian region, Krish-Starchevo culture, ceramics.